

Η ΑΡΧΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΠΕΡΙ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

Του Καθηγητοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΜΑΛΛΑΝΟΥ (*)

Ἡ πλειονότης τῶν ἀτόμων διαβιοῖ ὁμαδικῶς ἐντὸς κοινωνικῶν μονάδων αἱ ὁποῖαι ὀνομάζονται οἰκογένειαι. Τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας, θεωροῦντα συνήθως τὰ εἰσοδήματά των ὡς ἐνιαῖον μέγεθος, καταστρώνουν κοινὸν πρόγραμμα ἀποταμιεύσεως καὶ προβαίνουν εἰς δαπάνας δι' εἶδη διατροφῆς, ἐνοίκιον, ἐνδυμασίαν, ὡς καὶ δι' ἐτέρας κατηγορίας ἀγαθῶν. Ἐν τούτοις, δύναται νὰ γίνῃ διάκρισις μεταξύ τῆς οἰκογενείας ὡς κοινωνικῆς μονάδος καὶ τῆς οἰκονομικῆς ὄντοτητος τῆς «οἰκιακῆς μονάδος».

Ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ οἰκιακὴν μονάδα, τόσον εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἀπασχόλησις, κατανάλωσις καὶ ἀποταμιεύσις ταύτης καθορίζεται ὑφ' ἐνὸς τῶν μελῶν της, ὅσον καὶ ὅταν λαμβάνωνται συλλογικῶς αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις. Ἐάν, ἀντιθέτως, ἕκαστον μέλος τῆς οἰκογενείας ἐνεργῆ μονομερῶς, χωρὶς νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὰς ἐπιπτώσεις τῶν πράξεών του ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῶν ἄλλων μελῶν, τότε, θεωρητικῶς, ἕκαστον μέλος ἀποτελεῖ αὐτοτελῆ οἰκιακὴν μονάδα.

Ἡ θεωρία περὶ ἰσορροπίας τῆς οἰκιακῆς μονάδος ἐξετάζει τρία αὐτοτελῆ, ἀλλὰ στενῶς συνδεόμενα προβλήματα. Τὸ πρῶτον, ἀναφέρεται εἰς τὸν τρόπον διαθέσεως τοῦ εἰσοδήματος ὑπὸ τῆς οἰκιακῆς μονάδος ἐντὸς μιᾶς χρονικῆς περιόδου διὰ τὴν ἀπόκτησιν διαφόρων καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Τὸ δεύτερον, ἀνάγεται εἰς τὸν τρόπον κατανομῆς τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς οἰκιακῆς μονάδος ὑπαρχουσῶν ποσοτήτων συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς μεταξύ ἀμέσου καὶ ἐμμέσου χρησιμοποιεῖσεως. Τὸ πρόβλημα τοῦτο ἄγει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν προσφερομένων συντελεστῶν παραγωγῆς καὶ ζητουμένων ἀγαθῶν δεδομένων τῶν τιμῶν τῆς ἀγορᾶς.

Τὸ τρίτον πρόβλημα συνίσταται εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἰσορροπίας τῆς οἰκιακῆς μονάδος ἐν τῷ χρόνῳ ἢ δισχρονικῆς ἰσορροπίας τῆς οἰκιακῆς μονάδος.

Τὰ ὑλικά ἀντικείμενα καὶ αἱ ἀύλοι ὑπηρεσίαι αἱ ἱκανοποιούσαι ἀνθρω-

(*) *Σημείωσις Συντάξεως.* Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ μετάφρασιν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης ἰδίου κεφαλαίου ἐκ διδακτικοῦ συγγράμματος τοῦ συγγραφέως, ἐκδοθέντος τὸ 1962, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον οὗτος εὔρε τραγικὸν θάνατον. Πλ. βλ. εἰς Σπουδὰς Ἴαν. - Φεβρ. 1963, σσ. 297 καὶ 406 - 11.

πίνους ἐπιθυμίας ὀνομάζονται «ἀγαθὰ». Ἐάν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἦσαν διαθέσιμα μέσα ἱκανοποιήσεως τῶν ἀναγκῶν, ὑπῆρχον δὲ εἰς ποσότητος ὑπερβαινούσας τὰς παρούσας καὶ μελλοντικὰς ἀνάγκας, δὲν θὰ ἀνεφύοντο οἰκονομικὰ προβλήματα καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ εὐρίσκετο εἰς κατάστασιν *οἰκονομικῆς νιεβάνας*. Τὰ πλείστα ὁμῶς τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχουν εἰς περιορισμένας ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας ποσότητας. Ἡ σχετικὴ αὕτη στενότης ἀποτελεῖ τὸ κριτήριον τῆς κατατάξεως τῶν ἀγαθῶν εἰς *οἰκονομικὰ ἀγαθὰ*, δηλαδὴ εὐρισκόμενα ἐν σχετικῇ στενότητι, ἀγαθὰ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ὁποίων καταβάλλεται τιμὴ, καὶ εἰς *μὴ οἰκονομικὰ ἢ «ἐλεύθερα» ἀγαθὰ*, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἐν σχετικῇ ἀφθονίᾳ καὶ ὡς ἐκ τούτου διὰ τὴν ἀπόκτησιν των δὲν καταβάλλεται τιμὴ.

Ἡ δευτέρα κατηγορία περιλαμβάνει πολὺ ὀλίγα ἀγαθὰ ὡς ὁ «ἀήρ» καὶ τὸ «ἡλιακὸν φῶς», ἔχει δὲ σημασίαν μόνον ἀπὸ πλευρᾶς ταξινομήσεως εἰς κατηγορίας, δεδομένου ὅτι σχεδὸν ἅπαντα τὰ ἀγαθὰ, εὐρισκόμενα ἐν σχετικῇ στενότητι, ἐμπίπτουν εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν.

Ὁ Karl Menger ὥρισεν ὡς ἀκολουθῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ «ἀγαθοῦ». Ὡς «ἀγαθόν» νοεῖται ἀντικειμένον τι ἐφ' ὅσον ἐξασφαλίζονται αἱ κάτωθι προϋποθέσεις: (1) ἡ ὑπαρξις ἀνθρωπίνης ἀνάγκης, (2) ἡ δυνατότης ἱκανοποιήσεως τῆς ἐν λόγῳ ἀνάγκης ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, (3) ἡ κοινωνικὴ ἀναγνώρισις τῆς ἀνωτέρω ιδιότητος τοῦ ἀντικειμένου καὶ (4) ἡ ἱκανότης ἀτόμου ἀποκτήσεως τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ὄταν δὲ συμπαρομαρτῆ καὶ ἡ συνθήκη τῆς σχετικῆς στενότητος, τὸ «ἀγαθόν» καθίσταται «οἰκονομικὸν ἀγαθόν».

Ἡ ὑφ' ἐνὸς ἀγαθοῦ κεκτημένη ιδιότης ἱκανοποιήσεως δεδομένης ἀνάγκης καλεῖται *χρησιμότης*. Πρέπει νὰ τονισθῆ, ὅτι ἡ ἔννοια τῆς «χρησιμότητος» εἶναι οἰκονομικὴ, δὲν ἀποκλείει δὲ τὸ ἐπιβλαβὲς τῆς χρήσεως τῶν ἐν λόγῳ ἀγαθῶν. Οὕτω, τὰ ναρκωτικὰ καίτοι ἐπιβλαβῆ ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως, περιλαμβάνονται μετὰ τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν εὐρίσκονται ἐν σχετικῇ στενότητι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἱκανοποιοῦν ἀνθρωπίνης ἐπιθυμίας. Ἡ χρησιμότης βεβαίως δὲν εἶναι ἔμφυτος ιδιότης τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ιδιότης ἀναφωμένη ἐκ τῶν ψυχολογικῶς καθοριζόμενων προτιμήσεων τοῦ καταναλωτοῦ, ρυθμιζομένη ὑπὸ τῶν ἠθῶν καὶ τῶν τύπων συμπεριφορᾶς τῆς κοινωνίας ἧς οὗτος τυγχάνει μέλος.

Γεννᾶται ἀκολουθῶς τὸ πρόβλημα τῆς μετρήσεως τῆς χρησιμότητος. Συγκεκριμένως, ἀναφύονται τὰ ἐρωτήματα, ἐάν εἶναι δυνατὴ ἡ μέτρησις ταύτης φύσεως ιδιότητος τῶν πραγμάτων, ἐάν δύναται νὰ λάβουν χώραν συγκρίσεις χρησιμότητων ἀπολαμβανόμενων ὑπὸ διαφόρων ἀτόμων καὶ ἐάν αἱ χρησιμότητες δύναται νὰ προστεθοῦν.

Τὰ προβλήματα ταῦτα προέκλεσαν κατὰ τὸ παρελθόν σημαντικὰς ἀντιγνωμίας, με ἀποτέλεσμα τὴν ἀντικατάστασιν τῆς θεωρίας περὶ ἀπολύτου χρησιμότητος διὰ τῆς θεωρίας περὶ τακτικῆς χρησιμότητος. Ἡ τελευταία αὕτη ἐγκαταλείπει τὴν ὑπόθεσιν περὶ τοῦ μετρησίμου τῆς χρησιμότητος, περιοριζομένη εἰς συγκρίσεις μετὰ βραβείων χρησιμότητος. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο διερωτώμεθα ἐάν ἡ ἀνάλυσις θὰ ἔδει νὰ περιορισθῆ εἰς τὴν

θεωρίαν περί *τακτικῆς χρησιμότητος*. Ἐν τούτοις, κρίνεται σκόπιμον νὰ προταχθῆ ἡ ἔκθεσις τῆς θεωρίας περί τακτικῆς χρησιμότητος, διότι οὕτω καθίσταται ἀνάγλυφος ἡ ἐξελικτικὴ πορεία τῆς νεοκλασσικῆς θεωρίας, παρουσιάζονται αἱ μέθοδοι ἀναλύσεως τῶν κορυφαίων τῆς συγγραφῶν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἀποσαφηνίζεται ἡ σχέσις μεταξύ κανονιστικῆς καὶ θετικῆς οικονομικῆς ἐπιστήμης. Τοῦτο εἶναι ἰδιαιτέρως χρήσιμον καθ' ὅσον κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη οἱ Νεοκλασσικοὶ συγγραφεῖς, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐμφάνισιν θετικῆς ἀπόψεως τῶν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς ἀφηρημένην μορφήν. Οἱ ἰδρυταὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς Νεοκλασσικῆς σχολῆς, μὴ ἔχοντες τοιοῦτου εἶδους ἐνδοιασμούς, δὲν ἐδίστασαν νὰ προβοῦν εἰς ἀξιολογικῆς φύσεως γενικεύσεις ἀπορροεύσας ἐκ τῶν θεωρητικῶν τῶν σχημάτων. Συνεχῶς, συναντῶνται εἰς τὰ συγγράμματά των ἐγκώμια τοῦ πλήρους καὶ τελείου ἀνταγωνισμοῦ, βασιζόμενα ἐπὶ κριτηρίων ἀποδοτικότητος καὶ κοινωνικῆς εὐημερίας. Εἰς ἴδιον κεφάλαιον τοῦ διδακτικοῦ συγγράμματός μας δεικνύται, ὅτι ἡ μετὰ βασις ἐκ τῆς θεωρίας περί ἀπολύτου χρησιμότητος εἰς τὴν θεωρίαν περί τακτικῆς τοιαύτης, δὲν ἀπέτρεψε τοὺς Οἰκονομολόγους ἀπὸ τοῦ νὰ διατυπώσουν προτάσεις περί εὐημερίας, βάσει τῶν θεωρητικῶν τῶν πορισμάτων. Ἀκόμη καὶ ὅταν οἱ Οἰκονομολόγοι ἀποφεύγουν ἐπιμελῶς τὴν διατύπωσιν ἀπόψεων περί εὐημερίας (λαμβάνοντες μόνον τὴν θετικὴν θεωρίαν ὑπ' ὄψιν), ἔρχονται ἀντιμέτωποι πρὸς τὸ τετελεσμένον γεγονός τῆς χρησιμοποίησεως τῆς θεωρίας των παρ' ἄλλων, ἐπιθυμούντων νὰ ὑποστηρίξουν τοιαύτας κανονιστικὰς ἀπόψεις.

1. Ἡ προέλευσις καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς θεωρίας περί ἀπολύτου χρησιμότητος

Ἡ μετὰ βασις εἰς τὸν Νεοκλασικισμόν ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ 1870 διὰ τῆς ταυτοχρόνου δημοσιεύσεως τῶν περιφήμων κειμένων τῶν Jevons, Menger καὶ Walras. Τὰ ἔργα τοῦ William Stanley Jevons (*The Theory of Political Economy*) καὶ τοῦ Karl Menger (*Grundsätze der Volkswirtschaftslehre*) ἐξεδόθησαν ἀμφότερα ἐν ἔτει 1871, τὸ δὲ ἔργον τοῦ Leon Walras (*Elements d' économie politique pure*) ἐν ἔτει 1874.

Καίτοι αἱ θεωρίαι περί παραγωγῆς καὶ διανομῆς τῶν ἐν λόγῳ τριῶν συγγραφῶν διέφερον, αἱ θεωρίαι των περί καταναλώσεως καὶ ἰσορροπίας τῆς οἰκιακῆς μονάδος ἦσαν συγγενεῖς, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ὑπῆρχε σχετικὴ ταυτότης εἰς τὰς φιλοσοφικὰς καὶ πολιτικὰς ἀντιλήψεις των εἰς τρόπον ὥστε νὰ δικαιολογῆται, ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς, ἡ σύνδεσις τῶν ὀνομάτων των. Καὶ οἱ τρεῖς συγγραφεῖς ἐβάσισαν τὴν ἀνάλυσιν τῆς καταναλώσεως ἐπὶ ὑποθέσεων συμπεριφορᾶς, ἂν μὴ τοιούτων ἡδονιστικῶν. Ἐν ἄλλοις λόγοις, ἐδέχοντο οὗτοι ὅτι αἱ οἰκιακαὶ μονάδες προβαίνουν εἰς συνεχεῖς ὑπολογισμούς ἱκανοποιήσεως καὶ δυσαρεσκείας, ἐν τῇ προσπάθειᾳ των ὅπως ἐπιτύχουν τὴν μεγιστοποίησιν τῆς πρώτης καὶ τὴν ἀποφυγὴν τῆς τελευταίας. Πᾶσα δὲ οικονομικὴ δραστηριότης ἐθεωρεῖτο, κατ' αὐτούς, ἀπορροεῦσα ἐκ τῆς διαδικασίας ταύτης.

Δέον, ἐν τούτοις, νὰ σημειωθῆ ὅτι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι δὲν περιώρισαν τὴν ἔννοιαν τῆς ἱκανοποιήσεως εἰς τὴν αἰσθηματικὴν τῆς μόνου ἐκδοχῆν. Ὑψηλόφρονα κίνητρα θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι ἐξ ἴσου, ἂν ὄχι ἰσχυρότερα κατωτέρων τοιούτων. Τοιαῦτα δὲ «εὐγενέστερα» κίνητρα, ὡς ἡ εὐημερία τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ἡ ἀσφάλεια ἐνὸς ἔθνους, ἠδύνατο νὰ ἀποκτήσουν τόσην σημασίαν διὰ τὰ ἄτομα, ὥστε νὰ ἐπισκιάσουν τὴν σημασίαν ἱκανοποιήσεως φυσικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ νὰ ὀδηγήσουν εἰς πράξεις αὐτοθυσίας καὶ φιλαλληλίας.

Τὰ ἀγαθὰ, ὡς μέσα ἱκανοποιήσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκῶν, ἐνεῖχον, κατ' αὐτούς, μίαν ιδιότητα γνωστὴν ὡς χρησιμότητα. Ἐκ τούτου, ἠδύνατό τις νὰ συμπεράνη ὅτι ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι προσέδιδον εἰς τὰ ἀγαθὰ ἦτο σύμμετρος πρὸς τὴν χρησιμότητά των. Οὕτως, ἡ ἔννοια τῆς ἀπολύτου χρησιμότητος ἔλαβε προέχουσαν θέσιν εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Νεοκλασικισμοῦ.

Αἱ βασικαὶ προϋποθέσεις τῆς θεωρίας περὶ ἀπολύτου χρησιμότητος δύνανται νὰ διατυπωθοῦν διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἀξιωμάτων.

Ἄξιομα Α. Τὰ ἀγαθὰ θεωροῦνται διὰ κέκτηνται χρησιμότητα δυναμένη νὰ μετρηθῆ.

Ἡ μέτρησις αὕτη προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν ἀφειτηρίας καὶ μονάδος μετρήσεως.

Τὸ ἐν λόγῳ ἀξίωμα, ἐν τούτοις, δὲν ἀναφέρεται ρητῶς εἰς τὰ συγγράμματα τῶν ἰδρυτῶν τῆς Σχολῆς καὶ δέον ὅπως συναχθῆ ἔκ τῶν κειμένων των. Οὕτως, ὁ Jevons ἰσχυρίσθη ὅτι : «Εἶναι δυσχερὲς ἔστω καὶ νὰ νοηθῆ μονὰς ἱκανοποιήσεως ἢ δυσαρεσκείας, ἀλλ' εἶναι ὁ ὄγκος τῶν σχετικῶν συναισθημάτων, ὅστις συνεχῶς μᾶς προτρέπει εἰς τὸ νὰ ἀγοράζωμεν καὶ πωλῶμεν, νὰ δανειζώμεθα καὶ δανειζώμεν, νὰ ἐργαζώμεθα καὶ ἀναπαυώμεθα, νὰ παράγωμεν καὶ καταναλίσκωμεν καὶ ὡς ἐκ τῶν ποσοτικῶν ἐπιδράσεων τῶν συναισθημάτων δυνάμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν τὰ σχετικὰ μεγέθη των».

Ἡ διατύπωσις αὕτη εἶναι ἀσαφής, ἀλλ' εἰς τὸν ἀλγεβρικόν του σύμβολισμόν ὁ Jevons συνεχῶς παρουσιάζει τὴν χρησιμότητα ὡς συνάρτησιν τῆς ποσότητος συγκεκριμένου ἀγαθοῦ. Ὁ Walras, ἐξ ἄλλου, δέχεται ἀξιοματικῶς τὴν μετρησιμότητα ὅταν ἀναφέρῃ ὅτι «θὰ προϋποθέσω, συνεπῶς, τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς σταθεροῦ μέτρου ἐντάσεως ἀναγκῶν ἢ ἐντατικῆς χρησιμότητος, ἀφορώσης ὄχι μόνον εἰς ὁμοειδεῖς μονάδας τοῦ αὐτοῦ εἴδους πλοῦτου, ἀλλ' ἐπίσης εἰς διαφόρους μονάδας ποικίλων εἰδῶν πλοῦτου». Εἰς τὰ διαγράμματα του, αἱ ὀριακαὶ χρησιμότητες παρουσιάζονται ὡς παράγωγοι τῆς συνολικῆς χρησιμότητος τῆς παρεχομένης εἰς τὸ ἄτομον παρὰ τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ. Ἐὰν ὅμως ἐπιθυμῆ τις νὰ συγκρίνη τὰς χρησιμότητας «ποικίλων εἰδῶν πλοῦτου», θὰ ἔδει νὰ τὰς παρουσιάσῃ ἐπὶ μιᾶς κοινῆς διαστάσεως. Ἀλλὰ τοῦτο ὁ Walras παραλείπει νὰ πράξῃ.

Τέλος, ὁ Menger, καίτοι δὲν ἐξετάζει λεπτομερῶς τὴν ἐκδοχῆν τῆς μετρήσεως τῆς χρησιμότητος, παρουσιάζει τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας δι' ἀριθμῶν, ὑποθέτων οὕτω τὴν μετρησιμότητα.

Καὶ οἱ τρεῖς ἰδρυταὶ τῆς νεοκλασικῆς θεωρίας ἐξέφρασαν τὴν ἐξ οἴου-

δήποτε αγαθοῦ προερχομένην χρησιμότητα ὡς συνάρτησιν τῆς ποσότητος τοῦ αγαθοῦ τούτου καὶ μόνον, καὶ ἀκολούθως προέβησαν εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς συνολικῆς χρησιμότητος ὡς ἀθροίσματος ὄλων τῶν πηγαζουσῶν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον αγαθῶν συγκεκριμένων χρησιμοτήτων. Τοῦτο δύναται νὰ διατυπωθῆ διὰ τοῦ ἀκολουθοῦ ἀξιώματος.

Ἀξίωμα Β' : *Αἱ χρησιμότητες εἶναι ἀθροίσσιμοι. Ἦτοι, συμβολικῶς :*

$$U = \Phi_1(X_1) + \Phi_2(X_2) + \dots + \Phi_n(X_n).$$

Ἐνθα τὸ U ἀντιπροσωπεύει τὴν συνολικὴν χρησιμότητα καὶ τὰ $X_1, X_2 \dots X_n$ τὰ καταναλωθέντα αγαθά.

Τὸ τρίτον ἀξίωμα ἀφορᾷ τὴν κλίσιν τῆς καμπύλης τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος. Καὶ ἐν προκειμένῳ ὑφίσταται σύμπτωσις ἀπόψεων τῶν ἐν λόγῳ συγγραφέων, ὑποστηριζόντων τὴν ἀρχὴν τῆς φθίνουσας ὀριακῆς χρησιμότητος τῶν αγαθῶν, ἀξανομένης τῆς καταναλισκομένης αὐτῶν ποσότητος.

Τὸ ἀξίωμα τοῦτο διευτυπώθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ Heinrich Gossen, ὅστις κατέληξεν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην διὰ τῆς αὐτοπαρατηρήσεως, σημειῶν ὅτι ἡ ἐπιθυμία διὰ τροφὴν ἐμειοῦτο καθ' ὅσον ἱκανοποιεῖται σταδιακῶς ἡ ἀντίστοιχος ἀνάγκη. Ἐσημείωσεν οὗτος ἐπίσης, ὅτι εἰς τι σημεῖον ἐπέρχεται κορεσμός, πέραν τοῦ ὁποίου ἐνεφανίζετο ἀρνητικὴ χρησιμότης.

Ἀξίωμα Γ' : *Ἡ ὀριακὴ χρησιμότης εἶναι φθίνουσα συνάρτησις τῆς ποσότητος αγαθοῦ καταναλισκομένου (ἢ κατεχομένου) παρ' ἐνὸς ἀτόμου.*

Εἰς τὰ τρία ταῦτα ἀξιώματα τὰ ἀφορῶντα τὴν φύσιν καὶ τὰς ιδιότητες τῆς συναρτήσεως τῆς χρησιμότητος, προσετέθη τέταρτον ἀξίωμα, ἔχον ὡς ἀκολούθως :

Ἀξίωμα Δ' : *Τὰ άτομα ἐπιδιώκουν τὴν μεγιστοποίησιν τῆς ἀπολαμβανομένης ἀπολύτου χρησιμότητος.*

Ὁ Jevons παρέσχε περίτεχνον ἐρμηνείαν τοῦ ἀξιώματος τούτου εἰς τὴν ἀκόλουθον περικοπήν: «Ἡ εἰς τὸ ἔπακρον ἱκανοποιήσις τῶν ἀναγκῶν μας ἔναντι τῆς ἐλαχίστης προσπάθειας — ἢ ἀπόλαυσις δηλονότι τῆς μεγίστης ποσότητος τοῦ ἐπιθυμητοῦ εἰς βᾶρος τῆς ἐλαχίστης τοῦ ἀνεπιθυμητοῦ — ἐν ἄλλοις λόγοις, ἢ μεγιστοποιήσις τῆς εὐχαριστήσεως, εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς οικονομικῆς».

Ὁ Walras προϋποθέτει τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὅταν καθ' ἐπανάληψιν ἐπιλύη ἐξισώσεις ἀφορώσας τὴν μεγιστοποίησιν τῆς χρησιμότητος.

Ἡ διαχρονικὴ ἐπιλογή ἐξητάσθη ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Jevons, διατυπώσαντος τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἔντασις τῶν ἀναμενομένων χρησιμοτήτων εἶναι μικρότερα τῆς ἐντάσεως τῶν παρουσῶν τοιοῦτων καὶ ὅτι αὕτη (ἢ ἔντασις) αὐξάνει τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἀγγίζει ἢ στιγμὴ τῆς ἀπολαύσεως τούτων. Συνεπῶς, αἱ ἀναμενόμεναι χρησιμότητες αγαθῶν εἰς τὸ ἐγγὺς μέλλον, τείνουν νὰ εἶναι μεγαλύτεραι ἐκείνων τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος. Εἶναι, ἐν τούτοις, πράγματι παράδοξον, ὅτι ὁ Jevons δὲν συνεπλήρωσε τοὺς συλλογισμοὺς του ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, με ἀποτέλεσμα νὰ μὴ ἀναπτύξη ὠλοκληρωμένην θεωρίαν περὶ ἀποταμιεύσεως.

2. Τὰ θεωρήματα τῆς ἀπολύτου χρησιμότητος

Ἡ θεωρία περὶ ἀπολύτου χρησιμότητος βασίζεται ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων τεσσάρων ἀξιωμάτων, ἐξ ὧν ἐπαγωγικῶς δύναται νὰ συναχθοῦν τὰ σημαντικώτερα τῶν θεωρημάτων ταύτης. Θὰ ἦτο ἀκολούθως εὐλογον νὰ ἀναμένεται εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀνάλυσις τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὸ ἄτομον ἐπιτυγχάνει τὸ ὑποκειμενικὸν μέγιστον ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῶν τιμῶν καὶ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν του ἀρχικῶν πόρων καθοριζομένων ὀρίων. Σημειωτέον, ὅμως, ὅτι οἱ ἰδρυταὶ τῆς νεοκλασσικῆς σχολῆς κατὰ τὴν προσπάθειάν των ὅπως διευρύνουν τὸν γνωσεολογικὸν ὀρίζοντα, δὲν εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν των τὴν δυνατότητα ἀναφορᾶς εἰς προγενέστερα συγγράμματα ἵνα ὀδηγηθοῦν εἰς τὸ ἔργον των. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἐκθεσις τῶν ἰδεῶν των παρουσιάζει ἐλλείψεις μεθοδολογικοῦ χαρακτήρος. Οὕτως, ὁ Jevons, π.χ., μετὰ τὴν διατύπωσιν γενικῶν τινῶν προϋποθέσεων, δὲν προέβη περαιτέρω εἰς ἀνάλυσιν τοῦ τρόπου καθ' ὃν τὸ ἄτομον ἐπιτυγχάνει τὸ ὑποκειμενικὸν μέγιστον διὰ τῆς κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματός του εἰς πλείονα ἀγαθὰ. Ἄντ' αὐτοῦ, ἐξήτασεν οὗτος τὴν εἰδικωτέραν περίπτωσιν τῆς ἐπιλογῆς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ δυναμένου νὰ ἱκανοποιήσῃ δύο διαφόρους ἀνάγκας.

Οὗτος κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μεγιστοποίησις τῆς ἱκανοποιήσεως (ἢ χρησιμότητος) προϋπέθετε τὴν ἰσότητα τῶν ὀριακῶν χρησιμότητων τῶν ἀπολαμβανομένων ἐκ χρησιμοποίησεως τοῦ ἀγαθοῦ πρὸς κάλυψιν ἀμφοτέρων τῶν ἀναγκῶν. Ἄντελήφθη ἐπίσης, ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἡδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ περιπτώσεων κατὰ τὰς ὁποίας τὸ ἀγαθὸν νὰ ἐξυπηρετῇ μεγάλην ποικιλίαν ἀναγκῶν.

Τὸ γενικὸν τοῦτο συμπέρασμα τοῦ Jevons δύναται νὰ διατυπωθῇ διὰ τοῦ ἐπομένου θεωρήματος.

Θεώρημα I. *Ὄταν ἐν ἀγαθὸν ἱκανοποιῇ πλείστας τῆς μιᾶς ἀνάγκας, ἡ μεγιστοποίησις τῆς ἀπολύτου χρησιμότητος ἐπιτυγχάνεται διὰ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο κατανέμεται εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε, ἡ ὀριακὴ χρησιμότης ἢ ἀπορρέουσα ἐκ τῆς τελευταίας μονάδος διατεθείσης διὰ τὴν κάλυψιν ἀνάγκης τινός, νὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τῆς τελευταίας μονάδος τῆς διατεθείσης διὰ τὴν κάλυψιν οἰασδήποτε ἄλλης ἀνάγκης.*

Ὁ Menger προσεπάθησε νὰ κατατάξῃ τὰς ἀνθρωπίνας ἀνάγκας εἰς κατηγορίας, καταχωρῶν εἰς πίνακα τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας τὰς ἀπορρέουσας ἐκ τῆς ἱκανοποιήσεως τούτων. Ἡ ἐμφανιζομένη εἰς τὸν πίνακα I ρωμαϊκῆ ἀρίθμησις, ἀναφέρεται εἰς τὰς διαφόρους ἀνάγκας κατὰ τάξεις σπουδαιότητος, οἱ δὲ ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ παριστοῦν τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας διαδοχικῶν μονάδων ἀγαθῶν διατεθεισῶν διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν τούτων. Οὕτως, ἡ πρώτη μονὰς τοῦ ἀγαθοῦ A, χρησιμοποιουμένη διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀνάγκης I, παρέχει δέκα μονάδας χρησιμότητος (utils), ἡ δευτέρα μονὰς παρέχει ἑννέα μονάδας χρησιμότητος κ.ο.κ. Ἐξ ἄλλου, ἡ πρώτη μονὰς τοῦ ἀγαθοῦ B, διατιθεμένη διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἀνάγκης II παρέχει ἑννέα μονάδας

καὶ ἡ δευτέρα μονὰς ὀκτώ. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει δι' ὅλας τὰς ἄλλας σειρὰς καὶ στήλας τοῦ πίνακος. Ἐὰν ὁ καταναλωτὴς ἐπιδιώκῃ τὴν μεγιστοποίησιν τῆς συνολικῶς ἀπολαμβανομένης χρησιμότητος, ὀφείλει νὰ κατανέμῃ τὸ εἰσόδημά του εἰς τὰ διάφορα ταῦτα ἀγαθὰ κατὰ τρόπον, ὥστε ἅπασαι αἱ ἀπολαμβανόμενα ὄρια καὶ χρησιμότητές των νὰ εἶναι ἴσαι μεταξὺ των. Δέον νὰ τουισθῇ, ὅτι ὁ Menger δὲν ἀντελήφθη ὅτι τὸ συμπέρασμα τοῦτο ἰσχύει μόνον ἐφ' ὅσον αἱ τιμαὶ ὄλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ πίνακος εἶναι ἴσαι, ἢ ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἐφ' ὅσον αἱ μονάδες τῶν ἀγαθῶν ἔχουν ἐπιλεγῆ τεχνητῶς εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπιβάλλουν τὴν θυσίαν τῆς αὐτῆς τιμῆς.

Πίναξ I

Μονάδες ἀγαθοῦ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
1	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
2	9	8	7	6	5	4	3	2	1	
3	8	7	6	5	4	3	2	1		
4	7	6	5	4	3	2	1			
5	6	5	4	3	2	1				
6	5	4	3	2	1					
7	4	3	2	1						
8	3	2	1							
9	2	1								
10	1									

Κατωτέρω ἐξετάζεται ἡ ἀπλουστέρα περίπτωσις, καθ' ἣν τὸ ἄτομον δαπανᾷ δεδομένον εἰσόδημα, διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν α, β, γ, δ καὶ μ, τῶν ὁποίων αἱ τιμαὶ θεωροῦνται ἀρχικῶς ἴσαι, ἐν συνεχείᾳ δὲ διάφοροι μεταξὺ των. Αἱ πέντε πρῶται στήλαι τοῦ πίνακος 2 περιέχουν τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας τὰς ἀπορροεῦσας ἐκ τῆς καταναλώσεως διαδοχικῶν μονάδων τῶν ἐν λόγῳ πέντε ἀγαθῶν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ οἱ ἐμφανιζόμενοι κάτωθι τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβῆτου παρέχουν τὰς αὐτὰς πληροφορίας ὡς οἱ ἀριθμοὶ τοῦ πίνακος I. Δηλαδή, ὁ ἀριθμὸς 30 ὁ ἐμφανιζόμενος ἀκριβῶς κάτωθι τοῦ ψηφίου A, δηλοῖ ὅτι ἡ πρώτη μονὰς τοῦ ἀγαθοῦ A ἀποδίδει εἰς τὸν καταναλωτὴν 30 μονάδας χρησιμότητος, ἡ δευτέρα μονὰς 25, ἡ τρίτη 20 κ.ο.κ. Ἐὰν αἱ τιμαὶ ὄλων τῶν ἀγαθῶν ἦσαν ἴσαι, π.χ., 10 δραχμαὶ κατὰ μονάδα, ὁ δὲ καταναλωτὴς διέθετε 50 δραχμάς, θὰ ἠδύνατο νὰ μεγιστοποιήσῃ τὴν ὑποκειμενικὴν χρησιμότητα ἀγοράζων 3 μονάδας ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ A, 1 μονάδα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ B καὶ 1 μονάδα ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ Δ. Ὁ καταναλωτὴς ἐπιτυγχάνει οὕτω τὸ ὑποκειμενικὸν μέγιστον, διότι τὸ τελευταῖον δεκάδραχμον τὸ δαπανώμενον διὰ τὴν ἀπόκτησιν οἰουδήποτε ἐκ τῶν τριῶν ἀγαθῶν A, B καὶ Δ, παρέχει εἰς τοῦτον τὴν αὐτὴν χρησιμότητα, παρισταμένην διὰ τοῦ μεγέθους 20.

Τοῦτο βεβαίως εἶναι αὐτονόητον, διότι ἐὰν ὁ καταναλωτὴς ἀπελάμβανε μεγαλύτερας ὀριακῆς χρησιμότητος ἐκ τοῦ τελευταίου δεκαδράχμου τοῦ δαπανηθέντος διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ A ἢ ἐκ τοῦ τελευταίου δεκαδράχμου

τοῦ δαπανηθέντος διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ Β, θὰ ἐβελτίωνε τὴν θέσιν του ἀγοράζων μονάδας τοῦ ἀγαθοῦ Α, ἀντὶ μονάδων τοῦ ἀγαθοῦ Β.

Ἐάν, ἀφ' ἑτέρου, αἱ τιμαὶ τῶν ὡς ἄνω ἀγαθῶν δὲν εἶναι μεταξύ των ἴσαι ἀλλ' εἶναι ἀντιθέτως 5, 4, 3, 2 καὶ 1 δραχμῆ, τὸ πρόβλημα τῆς μεγιστοποιήσεως τῆς χρησιμότητος περιπλέκεται κατὰ τι, διότι ὁ καταναλωτὴς δέον νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν, οὐ μόνον τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας τῶν πέντε ἀγαθῶν ἀλλὰ καὶ τὰς διαφόρους τιμὰς αὐτῶν. Ἡ μεγιστοποίησις τῆς χρησιμότητος ἐπιτυγχάνεται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὅταν ἡ ὀριακὴ χρησιμότης, ἡ παρεχομένη ἐκ τῆς τελευταίας δραχμῆς τῆς δαπανηθείσης διὰ τὴν ἀπόκτησιν οἴουδήποτε ἀγαθοῦ, εἶναι ἴση πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τὴν παρεχομένην ἐκ τῆς δαπάνης τῆς δραχμῆς ταύτης διὰ τὴν ἀπόκτησιν οἴουδήποτε ἑτέρου ἀγαθοῦ.

Ὁ συλλογισμὸς οὗτος δηλοῖ, ὅτι ὁ καταναλωτὴς ὀφείλει νὰ προβαίη οὐχὶ εἰς τὴν σύγκρισιν τῶν ὀριακῶν χρησιμοτήτων αὐτῶν τούτων τῶν φυσικῶν μονάδων τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' εἰς συγκρίσεις τῶν ὀριακῶν χρησιμοτήτων τῶν διαδοχικῶν μονάδων χρήματος, τῶν δαπανηθεισῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν τούτων. Τὸ πρόβλημα τοῦ ὑπολογισμοῦ ἀπλοποιεῖται, ἔαν διαιρέσωμεν τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας τῶν ἀγαθῶν διὰ τῶν ἀντιστοίχων τιμῶν των καὶ καταχωρήσωμεν τοὺς προκύπτοντας λόγους εἰς τὸν κάτωθι πίνακα.

Πίναξ 2

Μονάδες Ἀγαθῶν	Ὀριακαὶ Χρησιμότητες					Ὀριακαὶ Χρησιμότητες: τῶν τιμῶν των				
	A	B	Γ	Δ	M	A	B	Γ	Δ	M
1	30	20	18	20	7	6	5	6	10	7
2	25	12	15	18	6	5	3	5	9	6
3	20	8	9	10	5	4	2	3	5	5
4	15	4	3	6	4	3	1	1	3	4
5	10	0	0	2	3	2	0	0	1	3

Ὁ ἀριθμὸς 6, ὁ ἐμφανιζόμενος ἀκριβῶς κάτωθι τοῦ ψηφίου Α (στήλη 6), δεικνύει ὅτι ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τῆς πρώτης μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ Α, διαιρουμένη διὰ τῆς τιμῆς του, ἰσοῦται πρὸς 6 μονάδας χρησιμότητος καὶ ὅτι, ὡς ἐκ τούτου, ἔαν ὁ καταναλωτὴς ἐπρόκειτο νὰ δαπανήσῃ 5 δραχμὰς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ Α, θὰ ἀπελάμβανεν ἐξ οἰασδήποτε τῶν 5 τούτων δραχμῶν 6 μονάδας χρησιμότητος. Ὁμοίως, ὁ ἀριθμὸς 5, ὅστις εὑρίσκεται κάτωθι τοῦ ψηφίου Β, δεικνύει ὅτι ὁ καταναλωτὴς ἀπολαμβάνει 5 μονάδας χρησιμότητος ἐξ ἑκάστης τῶν 4 δραχμῶν τῶν δαπανηθεισῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ Β. Ἀκολουθῶν, ἔαν ὁ καταναλωτὴς διαθέτῃ 4 δραχμὰς, μεγιστοποιεῖ τὴν ἀπολαμβανομένην χρησιμότητα ἀγοράζων 2 ἀποκλειστικῶς μονάδας τοῦ ἀγαθοῦ Δ, δεδομένου ὅτι τὸ ἀγαθὸν τοῦτο παρέχει τὴν μεγίστην κατὰ δραχμὴν ἱκανοποίησιν. Ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζομεν τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ κα-

ταναλωτής διαθέτει 29 δραχμάς: Ἀρχικῶς ὁ ἐν λόγῳ καταναλωτής δαπανᾷ χρηματικὰς μονάδας διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων τῶν παρεχόντων τὴν μεγαλύτεραν κατὰ δαπανωμένην δραχμὴν ὀριακὴν χρησιμότητα—ἐν προκειμένῳ δὲ τὰ ἀγαθὰ Γ καὶ Μ. Δαπανήσας 4 δρχ. διὰ τὴν ἀπόκτησιν δύο μονάδων τοῦ ἀγαθοῦ Δ, κρατεῖ τὴν πέμπτην δραχμὴν, διότι ἡ ὀριακὴ τῆς χρησιμότητος εἶναι μεγαλύτερα ἐκείνης οἰουδήποτε ἐτέρου ἀγαθοῦ. Ἐν συνεχείᾳ δαπανᾷ πέντε δραχμάς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ Α, τρεῖς δραχμάς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ Γ καὶ κρατεῖ μίαν εἰσέτι δραχμὴν, τῆς συνολικῆς δαπάνης του ἀνερχομένης εἰς 14 δραχμάς. Ἡ ἐπομένη ἐπιλογή καθίσταται ἐτι δυσχερεστέρα, διότι ἤδη μία δραχμὴ, δαπανωμένη διὰ τὴν ἀπόκτησιν οἰουδήποτε τῶν πέντε τούτων ἀγαθῶν, παρέχει ἀκριβῶς 5 μονάδας χρησιμότητος. Ὑπολείπεται εἰσέτι ἐπαρκὲς χρηματικὸν ποσοῦν ἐκ 15 δρχ., διὰ τοῦ ὁποῦ δύνата νὰ προμηθευθῇ μίαν μονάδα ἐξ ἐκάστου τῶν ἀγαθῶν τούτων. Βεβαίως ὁ καταναλωτής δύναται νὰ προβῇ εἰς περαιτέρω δοκιμαστικὰς ἐπιλογάς, ὑπολογίζων τὰς ἐξ ἐναλλασσομένων κατανομῶν τοῦ εισοδήματος συνολικῶς ἀπολαμβανομένης χρησιμότητος. Ἐπανειλημμένοι, ἐν τούτοις, ἐπιλογαὶ ἄγουν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ προηγουμένη κατανομή παραμένει ἡ καλύτερα. Τοιοῦτρόπως ὁ καταναλωτής, ἐπαναλαμβάνοντες τὴν φράσιν τοῦ Walras, διὰ «δοκιμῶν καὶ σφαλμάτων», μεγιστοποιεῖ τὴν συνολικὴν ἀπόλυτον χρησιμότητα δταν οἱ λόγοι τῶν ὀριακῶν χρησιμότητων τῶν ἀγαθῶν πρὸς τὰς τιμὰς των εἶναι ὅλοι ἴσοι μεταξύ των καὶ πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τοῦ χρήματος. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο δύναται νὰ ἐκφρασθῇ διὰ τοῦ κατωτέρω θεωρήματος.

Θ ε ὠ ρ η μ α 2. *Δεδομένου τοῦ εισοδήματος καὶ τῶν ἀγοραίων τιμῶν, ἡ μεγιστοποίησις τῆς συνολικῆς ἀπόλυτου χρησιμότητος ἐπιτυγχάνεται δταν τὸ εισόδημα κατανέμεται εἰς ἀγαθὰ, εἰς τρόπον ὥστε αἱ ὀριακαὶ τῶν χρησιμότητες διαιρούμεναι διὰ τῶν τιμῶν των νὰ εἶναι ὅλοι ἴσοι μεταξύ των, ὁμοίως δὲ ἴσαι πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τοῦ χρήματος.*

Τὸ θεώρημα τοῦτο δύναται ἐπίσης νὰ παρασταθῇ συμβολικῶς, ὡς ἀκολούθως:

$$\frac{OX \text{ τοῦ } A}{\text{τιμὴ τοῦ } A} = \frac{OX \text{ τοῦ } B}{\text{τιμὴ τοῦ } B} = \frac{OX \text{ τοῦ } \Gamma}{\text{τιμὴ τοῦ } \Gamma} = OX \text{ τοῦ χρήματος}$$

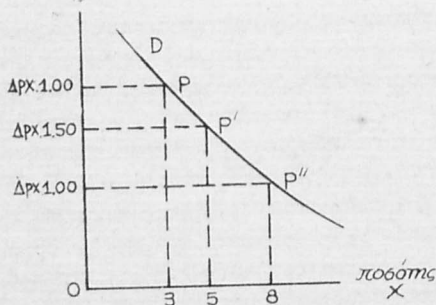
Ἐν συνεχείᾳ, δεόν ἐπίσης νὰ ἐξετασθοῦν αἱ ἐπιδράσεις τῶν μεταβολῶν τοῦ εισοδήματος ἐπὶ τῶν ποσοτήτων τῶν ἀγοραζομένων ἀγαθῶν. Συμφώνως τῷ ἀξιώματι Γ, αὐξανομένου τοῦ χρηματικοῦ εισοδήματος, ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τῆς τελευταίας χρηματικῆς μονάδος ἐλαττοῦται, καθιστῶσα τὸν τελευταῖον ὅρον τῆς προηγουμένης ἐξισώσεως μικρότερον ἢ πρότερον. Ἄλλ' ἵνα αἱ ἐξισώσεις αὗται ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν, αἱ ὀριακαὶ χρησιμότητες τῶν ἀγαθῶν Α, Β καὶ Γ δεόν ὁμοίως νὰ ἐλαττωθοῦν. Τοῦτο, πάντως, δύναται νὰ συμβῇ μόνον ἐὰν αὐξανομένου τοῦ εισοδήματος ὁ καταναλωτής αὐξήσῃ τὰς ἀγορὰς τῶν ἀγαθῶν τούτων, ὅπερ δύναται νὰ λάβῃ τὴν μορφήν θεωρήματος.

Θ ε ὠ ρ η μ α 3. *Ἡ αὔξησης τοῦ εισοδήματος συνεπάγεται αὔξησην τῶν ἀγοραζομένων ποσοτήτων ἀγαθῶν.*

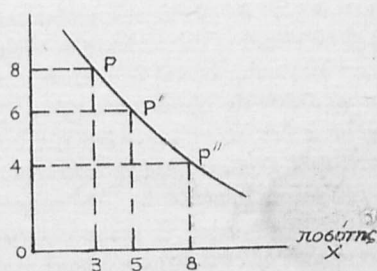
Ὁ Walras ἐπέτυχε, κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς θεωρίας του περὶ ἀνταλλαγῶν, γενικωτέραν λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς ἐπιλογῆς τοῦ καταναλωτοῦ. Ἐφαντάσθη οὗτος μίαν ἀγορὰν εἰς τὴν ὁποίαν προσήρχοντο πλεῖστα ἄτομα ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ σκοπῷ τῆς ἀνταλλαγῆς ἐνίων τῶν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ἀγαθῶν, ἔναντι ἐτέρων τοιοῦτων πλέον ἐπιθυμητῶν. Μετὰ πλῆθος προσωρινῶν διαπραγματεύσεων καὶ συμφωνιῶν, ἡ ἀγορὰ κατέληγεν εἰς ἰσορροπίαν συμπίπτουσαν πρὸς τὴν ὑποκειμενικὴν ἰσορροπίαν τῶν συναλλασσομένων μερῶν. Κατὰ τὸ τέλος τῆς διαδικασίας ταύτης, τὰ ἄτομα θὰ κατέχουν εἴτε μεγαλυτέρας εἴτε μικροτέρας ποσότητας ἀγαθῶν τῶν ἀρχικῶς ὑπ' αὐτῶν κατεχομένων, ὡς καὶ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχον ὑπὸ τὴν κατοχὴν των ὅτε προσῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἐὰν ἡ ποσότης οἰουδήποτε ἀγαθοῦ ἐκ τῶν κατεχομένων εἰς τὸ τέλος τῶν διαπραγματεύσεων ὑπερβαίῃ τὴν ἀρχικὴν ποσότητα, τὸ ἄτομον θὰ ἔχη ἀγοράσει τὸ ἐπὶ πλέον, ἐὰν δὲ ἡ τελικὴ ποσότης εἶναι μικροτέρα τῆς ἀρχικῆς θὰ ἔχη πωλήσει τὴν διαφοράν. Ἡ γενικὴ ἰσορροπία τῆς ἀνταλλαγῆς προϋποθέτει τὴν ἀπουσίαν ἐπιθυμιῶν πρὸς περαιτέρω ἀνταλλαγὴν οἰωνδήποτε ἀγαθῶν εἰς τὰς ἀγοραίας τιμὰς. Δύναται νὰ ἀποδειχθῇ μαθηματικῶς, καὶ εἰς τοιαύτην ἀπόδειξιν προέβη ὁ Walras, ὅτι ἡ μεγιστοποίησις τῆς συνολικῆς χρησιμότητος ἐπιτυγχάνεται ὅταν αἱ ὀριακαὶ χρησιμότητες τῶν τελικῶς ὑπὸ τῶν ἀτόμων κατεχομένων ἀγαθῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὰς τιμὰς των καὶ πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τοῦ χρήματος. Ἡ πρότασις αὕτη εἶναι συναφῆς πρὸς τὸ θεώρημα 2, τὸ ὁποῖον συνήχθη ἄνευ προσφυγῆς εἰς τὴν ἀνωτέραν μαθηματικὴν ἀνάλυσιν. Πρὸς τούτοις, ἡ ἔννοια τῆς ἰσορροπίας προϋποθέτει τὴν ἰσότητα εἰσοδήματος καὶ δαπανῶν (Budget equations) ὄλων τῶν εἰς τὰς συναλλαγὰς μετεχόντων ἀτόμων. Αἱ ἐξισώσεις αὗται ἱκανοποιοῦνται ὅταν αἱ ἀρχικῶς κατεχόμενα ὑφ' οἰουδήποτε ἀτόμου ποσότητες ἀγαθῶν, πολλαπλασιασθεῖσαι ἐπὶ τὰς ἀγοραίας τιμὰς των, εἶναι ἴσαι πρὸς τὰς ποσότητας ἀγαθῶν, αἵτινες τελικῶς κατέχονται, πολλαπλασιασθεῖσαι ἐπὶ τὰς ἀντιστοίχους τιμὰς των.

Εἰς τὴν θεωρίαν περὶ ἐπιλογῆς τοῦ καταναλωτοῦ δεόν νὰ διερευνηθοῦν αἱ ἐπιδράσεις τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν ἐπὶ τῶν ἀγορασθεισῶν ποσοτήτων. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἀξιοσημείωτος ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ Alfred Marshall, ὅστις κατεσκεύασε τὰς καμπύλας ζητήσεως ἀπ' εὐθείας, βάσει τῶν καμπυλῶν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος. Οὗτος ἐπέτυχε τοῦτο διὰ δύο σιωπηρῶς θεθεῖσων ὑποθέσεων τῶν ὑπολοίπων (μὴ ἐξεταζομένων ἐν προκειμένῳ) ἀγαθῶν: (α) ὅτι αἱ τιμαὶ παρέμενον ἀμετάβλητοι καὶ (β) ὅτι ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τοῦ χρήματος παρέμενε σταθερά. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Marshall δύναται εὐχερῶς ν' ἀποδοθῇ διὰ τῶν σχημάτων 1α καὶ 1β. Εἰς τὸ σχῆμα 1α, αἱ ποσότητες τοῦ ἀγαθοῦ X μετροῦνται ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τεταγμένων, αἱ ὀριακαὶ χρησιμότητες ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τεταγμένων, τῆς καμπύλης OX παριστάσης τὴν συνάρτησιν τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ ἀγαθοῦ X. Διὰ τὴν κατασκευασθῆ ἡ καμπύλη ἀτομικῆς ζητήσεως διὰ τὸ ἀγαθὸν X, δεόν νὰ ἀναζητηθῶν αἱ ὑπὸ τοῦ ἀτόμου ἀγορασθησόμενα ποσότητες, ἔναντι διαφόρων ἀγοραίων τιμῶν, π.χ., ποία ποσότης θὰ ἀγορασθῇ ἔναντι τῆς τιμῆς τῶν

2 δρχ. κατά μονάδα, ποία ποσότης έναντι 1,50 δρχ. κατά μονάδα, κ.ο.κ.
 Ἐάν ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τοῦ χρήματος παραμένῃ σταθερὰ καὶ ἴση πρὸς 4 μονάδας χρησιμότητος, ἡ δὲ τιμὴ τοῦ ἀγαθοῦ X εἶναι 2 δρχ., τὸ άτομον θὰ ἀγοράσῃ τὴν ποσότητα ἐκείνην ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ X, τῆς ὁποίας ἡ ὀριακὴ χρησιμότης διαιρουμένη διὰ τῆς τιμῆς τῶν 2 δρχ. εἶναι ἴση πρὸς τὴν ὀριακὴν

(α)
 Ὀριακὴ χρησιμότης X

(β)
 Τιμὴ X

χρησιμότητα τοῦ χρήματος. Ἐφ' ὅσον δὲ ἡ τρίτη μονὰς τοῦ ἀγαθοῦ X παρέχῃ εἰς τὸν καταναλωτὴν 8 μονάδας χρησιμότητος καὶ ὁ λόγος τούτων εἶναι ἴσος πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τοῦ χρήματος, τὸ άτομον περατώνει τὰς ἀγορὰς μονάδων τοῦ ἐν λόγῳ ἀγαθοῦ εὐθὺς ὡς ἀγοράσῃ τὴν τρίτην μονάδα. Ἡ ἐν λόγῳ σχέσις ζητήσεως παριστᾶται εἰς τὸ σχῆμα Ιβ διὰ τοῦ σημείου P, ἔνθα ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τεταγμένων μετροῦνται αἱ ἀγορασθεῖσαι ποσότητες, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄξονος τῶν τεταγμένων αἱ τιμαί.

Τὸ πείραμα δύναται νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ δι' ἑτέρας τιμὰς τοῦ ἀγαθοῦ X, ἐπαληθεῖον ἐκάστοτε μίαν ἀγορασθεῖσαν ποσότητα. Ἀλλεπάλληλα ζεῦγη δεδομένων τιμῶν καὶ ἀποκτηθεισῶν ποσοτήτων διαγράφουν ἐν τῷ συνόλω τὴν καμπύλην ζητήσεως τοῦ ἀγαθοῦ X. Ἐφ' ὅσον ἡ καμπύλη τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος διαγράφεται συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα III καὶ δεδομένου ὅτι οἱ λόγοι τῶν διαδοχικῶν ὀριακῶν χρησιμότητων πρὸς τὰς τιμὰς δέον νὰ παραμένουν ἀμετάβλητοι, αἱ ἐλαττώσεις τῆς τιμῆς τοῦ ἀγαθοῦ X, συνεπάγονται ἀγορὰν μεγαλυτέρων ποσοτήτων. Ἡ καμπύλη ἀγοραίας ζητήσεως δύναται ἀκολούθως νὰ κατασκευασθῇ δι' ἀθροίσεως τῶν ἐπὶ μέρους ἀτομικῶν καμπυλῶν ζητήσεως, ἥτοι διὰ τῆς ἀθροίσεως τῶν ὑφ' ὄλων τῶν ἀτόμων ζητηθεισῶν ποσοτήτων εἰς διαδοχικὰς ἀγοραίας τιμὰς. Πρὸς τούτοις, δεδομένου ὅτι ὅλαι αἱ ἀτομικαὶ καμπύλαι ζητήσεως ἔχουν ἀρνητικὴν κλίσιν, τὴν αὐτὴν κλίσιν δέον νὰ ἔχη καὶ ἡ ἀγοραία καμπύλη ζητήσεως. Τούτου ἕνεκεν προκύπτει τὸ ἀκόλουθον ἐρώτημα :

Θεώρημα 4. Δεχόμενοι ἀξιοματικῶς ὅτι αἱ χρησιμότητες τῶν ἀγαθῶν δύναται νὰ ἀθροισθοῦν, ἡ καμπύλη ζητήσεως ἀγαθοῦ τίνος δέον νὰ ἔχη ἀρνητικὴν κλίσιν, ἐμφανίζουσιν ἀντίστροφον σχέσιν μεταξὺ μεταβολῶν ἀγορασθείσης ποσότητος καὶ ἀγοραίας τιμῆς.

3. Ἡ θεωρία περὶ ἀπολύτου χρησιμότητος καὶ ἡ ὠφελιμιστικὴ ἠθικὴ

Ὁ ὠφελιμισμὸς ὑπῆρξεν ἐπὶ ἓνα περίπτου αἰῶνα (1770-1870) τὸ κυριᾶρχοῦν πολιτικὸν καὶ ἠθικὸν δόγμα εἰς τὰς Βρετανικὰς Νήσους, ἀσκήσας βαθεῖαν ἐπίδρασιν ἐπὶ ἐξεχόντων Οἰκονομολόγων, ὡς τῶν Jevons, Edgewoth καὶ Marshall. Ὁφελιμιστικαὶ ἀντιλήψεις δύνανται ν' ἀναζητηθοῦν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Hobbes, ἢ καὶ παλαιότερον ἀκόμη εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἐπικούρου. Ἐν τούτοις, διὰ τοῦ συγγράμματος τοῦ Jeremy Bentham, κατέστη οὗτος ἠθικοφιλοσοφικὸν δόγμα, ἀσκήσας μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πνευμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Bentham συνεδύαζε τὴν πρωτοτυπίαν ἐκθέσεως καὶ τὸ τάλαντον τῆς συνθέσεως, μὴ διστάζων νὰ υἱοθετῇ ἐλευθέρως καὶ ἀνευδοιάστως ἀντιλήψεις τῶν προγενεστέρων του, εἰδικώτερον δὲ τῶν Hume, Helvetius καὶ Beccaria.

Παρὰ τοῦ Hume παρέλαβεν οὗτος τὴν ἀρχὴν τοῦ «μὴ ἐγωϊστικοῦ ἡδονισμοῦ», συμφώνως πρὸς τὴν ὅποιαν οἱ ἄνθρωποι ἐπιδοκιμάζουν ἢ ἀποδοκιμάζουν πνευματικὰς καταστάσεις, εὐχαρίστους ἢ δυσαρέστους, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν αἱ καταστάσεις αὐταὶ συνδέωνται ἢ οὐ ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους. Ὑπὸ τοῦ Helvetius ἐδιδάχθη οὗτος, ὅτι καίτοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐγωῖσται καὶ ἐγωκεντρικοί, ὁ κόσμος εἶναι οὕτω πως κατεσκευασμένος, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ὑποχρεοῦνται νὰ συνεργάζωνται ἀρμονικῶς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προωθήσεως τῶν ἰδίων των συμφερόντων καὶ ὅτι, τούτου ἕνεκεν, ὁ ἐγωῖσμός δὲν ἀντιμάχεται τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν. Τέλος, υἱοθέτησε τὴν ἀρχὴν τοῦ Beccaria, καθ' ἣν ἡ κοινωνία ὀφείλει νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν ὑπάτην εὐτυχίαν τῆς πλειονότητος τῶν ἀτόμων. Καίτοι ἡ μελέτη τῶν φιλοσοφικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Bentham ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς παρουσίας ἐργασίας, τέσσαρες ἐκ τῶν προτάσεων του ἔχουν ἐν προκειμένῳ ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ θ' ἀναπτυχθοῦν διὰ βραχέων. Ὡς γνωστόν, ὁ Bentham διατύπωσε τὴν θέσιν καθ' ἣν «ἡ φύσις ἔθεσε τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν δύο ἀνωτάτων αὐθεντῶν, τὴν ὀδύνην καὶ τὴν εὐχαρίστησιν—τῶν ἀτόμων ἐπιζητούντων συνεχῶς τὴν μεγιστοποίησιν τῆς τελευταίας». Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δέον νὰ λεχθῇ, ὅτι οἱ ἐπηρεασθέντες ἐξ ὠφελιμιστικῶν ἀντιλήψεων Οἰκονομολόγοι, ἂν καὶ ἐδέχοντο τὴν ἀρχὴν ταύτην, δὲν ἐνδιαφέρθησαν δι' ἀπάσας τὰς «εὐχαριστήσεις» καὶ «ὀδύνας». Ἐφρόνου, ἐν τούτοις, ὅτι ἦσαν οἱ ἐνδεδειγμένοι διὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματος τῆς μεγιστοποίησεως τῶν ἐκ τῆς καταναλώσεως οἰκονομικῶν ἀγαθῶν πηγαζουσῶν «ἱκανοποιήσεων». Τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν ἔμφασιν, ἣν προσέδωκεν εἰς τὰς ἐννοίας τῆς συνολικῆς καὶ ὀριακῆς χρησιμότητος καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς μεγιστοποίησεως ταύτης. Δέον προσέτι νὰ σημειωθῇ, ὅτι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου δὲν ἐμείωσε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν νεοκλασσικῶν Οἰκονομολόγων ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου, καίτοι ἡ ἀνάλυσις καὶ ἡ διατύπωσις τῶν σχετικῶν ἐννοιῶν διαφέρουν.

Ὡσαύτως, σημαντικὴ εἶναι ἡ πρότασις τοῦ Bentham, καθ' ἣν τὰ ἄτομα ἂν καὶ ἐμφοροῦνται ὑπὸ ἐγωϊστικῶν ἀντιλήψεων, λόγῳ τοῦ τρόπου καθ' ὃν

είναι διηρθρωμένη ή κοινωνία, ή επίδιωξις του άτομικού συμφέροντος έν τελική άναλύσει δέν άντιμάχεται τήν επίτευξιν τής ύπάτης κοινωνικής ευημερίας.

Είς τās συγγραφάς του Bentham συναντάται ή φράσις, ότι ή εύχαριστησις ενός ανθρώπου είναι αύτή αύτη τόσον επίθυμητή όσον είναι και ή εύχαριστησις έτέρου ανθρώπου και ότι ή «ένδεδειγμένη» ή «όρθή» πράξις είναι πάντοτε ή όδηγούσα εις τήν επίτευξιν τής ύπάτης κοινωνικής ευημερίας. Αί τελευταίαι δύο άρχαι, ου μόνον διαγράφουν κατευθυντηρίους κανόνας κοινωνικής πολιτικής, άνάγουσαι τήν ύπάτην κοινωνικήν ευημερίαν εις επιδιωκτέον κοινωνικόν σκοπόν, αλλά ταυτοχρόνως εκφράζουν τήν άντίληψιν ότι αί φυσικαι δυνάμεις όδηγοϋν τήν κοινωνίαν πρός τήν πραγματοποιήσιν του σκοπου τούτου.

Τέλος, διά τής τελευταίας προτάσεως, ό Bentham λαμβάνει σαφή θέσιν έναντι σημαντικού προβλήματος τής οικονομικής πολιτικής και θεωρίας. Ουτός υπεστήριξεν, ότι όσον μεγαλυτέραν οικονομικήν ισχύν διαθέτει τó άτομον, τόσον μεγαλυτέρα, *ceteris paribus*, είναι ή εύτυχία του, λέγων περαιτέρω, ότι ή αύξησις του πλούτου συνεπάγεται αύξησιν τής εύτυχίας εις μικροτέραν άναλογίαν. Ό συλλογισμός οϋτος τόν ώδήγησεν εις τήν υπεράσπισιν τών περι ίσότητος άντίληψεων, ώς μέσου εξασφαλίσεως τής μεγίστης κοινωνικής χρησιμότητος.

Αί άνωτέρω προτάσεις του Bentham δύνανται νά θεωρηθούν ώς τά κανονιστικά αξιώματα τής θεωρίας περι άπολύτου χρησιμότητος. Οϋτως, ό Jevons ώμολόγησεν επανειλημμένως ότι όφείλει χάριτας εις τόν Bentham διότι ώφελήθη τά μέγιστα εκ τών έργων του. Πεποισώς, ότι ή οικονομική θεωρία ήτο «ό μηχανισμός τής χρησιμότητος και του άτομικού συμφέροντος», ό όποίος έχει ώς σκοπόν τήν ίκανοποίησιν τών ανθρωπίνων αναγκών, έναντι τής ελαχίστης δυνατής θυσίας εις έργασίαν, κατέληξεν οϋτος εις τήν διατύπωσιν κανόνων, βάσει τών όποιων θα ήδύνατο νά πραγματοποιηθή ή έν λόγω θεωρία. Ό Jevons προσεπάθησεν νά καταδείξη τόν τρόπον διά του όποιου τó άτομον θα είχε τήν δυνατότητα νά επιτύχη εκείνο, τó όποιον ό Bentham έφρόνει ότι τó άτομον επεζητεί νά επιτύχη, δηλαδή τήν ανωτάτην εύχαριστησιν. Υπεγράμμισεν ότι έν άτομον, υπό συνθήκας έλευθερου ανταγωνισμού, μεγαιστοποιεί τήν άπόλυτον χρησιμότητα, όταν «άποκτᾶ τοσαύτας ποσότητες αγαθών, ώστε οι τελευταίοι βαθμοι χρησιμότητος, οιδουδήποτε συνδασμου τούτου, νά είναι αντιστρόφως άνάλογοι του λόγου τών ανταλλασσομένων ποσοτήτων αγαθών».

Γεννάται πάραυτα τó έρώτημα εάν ή επίτευξις του ύποκειμενικού μεγιστου εκ μέρος τών άτόμων συνεπάγεται όμοίως τήν επίτευξιν τής ύπάτης κοινωνικής ευημερίας. Ό Jevons άντελήφθη πλήρως ότι οι οικονομικώς ισχυροί είναι εις θέσιν νά ίκανοποιήσουν τās ανάγκας των εις μεγαλυτέραν έκτασιν ή οι οικονομικώς ασθενέστεροι, υπογραμμίσας ότι ή όριακή χρησιμότης του χρήματος είναι πολύ μεγαλυτέρα διά τόν πτωχόν παρά διά τόν πλούσιον. Έν τούτοις, οϋτος περιώρισεν τήν άνάλυσίν του εις προβλήματα μη άπτόμενα

τῆς ἀνακατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Παραμερίσας οὕτω τὸ ἀκανθῶδες τοῦτο ζήτημα, προέβη εἰς τὴν ἀκόλουθον διατύπωσιν :

Θ ε ὠ ρ η μ α 5. «*Δεδομένης (συνεπῶς) τῆς ἀνισότητος τοῦ πλοῦτου ἐντὸς ἐκάστης κοινωνίας, ἅπαντα τὰ ἀγαθὰ διανέμονται δι' ἀνταλλαγῆς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτυγχάνεται μεγιστοποίησις τοῦ (κοινωνικοῦ) ὀφέλους*».

Οὕτως, ὑπὸ συνθήκας ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, ἡ κοινωνία ἐπιτυγχάνει τὸ μέγιστον τῆς εὐημερίας ὑπὸ τοὺς ἀπορρέοντας ἐκ τῆς ἀνίσου κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλοῦτου περιορισμούς.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον ἐνθουσιώδης ὑπῆρξεν ὁ Alfred Marshall εἰς τὴν ἐξύμνησιν τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ συστήματος, μὴ παραλείψας εὐκαιρίαν ἐξάρσεως τῶν «ὠφελημάτων, ἅτινα ἀντλεῖ τὸ ἄτομον ἐκ τῶν παρουσιαζομένων *εὐκαιριῶν* ἢ ἐκ τοῦ *περιβάλλοντος* τῆς φιλευθέρως κεφαλαιοκρατικῆς οἰκονομίας». Οὗτος διέφερε τῶν προγενεστέρων του μόνον κατὰ τὴν μέθοδον, διὰ τῆς ὁποίας προϋτίθετο νὰ καταδείξῃ τὴν ἐκ τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ συστήματος προερχομένην «εὐδαιμονίαν». Ἐθεώρησε τὸ ἄτομον πρωτίστως ὡς καταναλωτὴν καὶ δευτερευόντως ὡς παραγωγόν, παρατηρῶν ὅτι αἱ ἀνταγωνιστικαὶ τιμαὶ παρῆχον τὴν δυνατότητα εἰς τὸ ἄτομον νὰ πραγματοποιήσῃ χρηματικὸν κέρδος, συνιστάμενον εἰς τὴν διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο διατεθειμένον τὸ ἄτομον νὰ καταβάλλῃ διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ποσοῦ τὸ ὁποῖον πράγματι καταβάλλει ὑπὸ συνθήκας ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ.

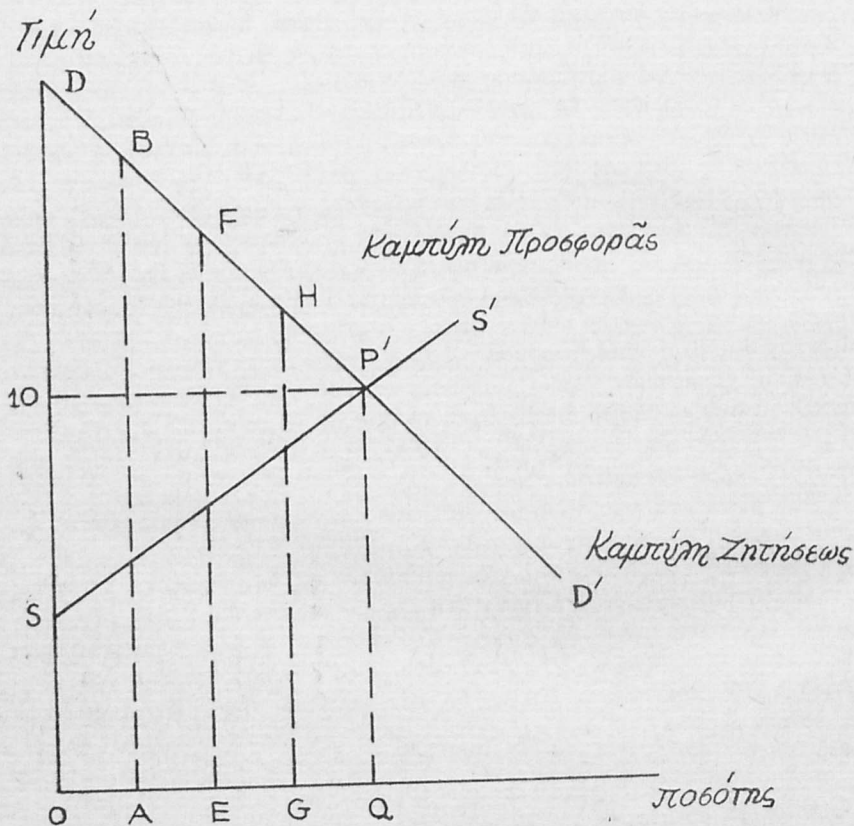
Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο παρουσιάζομεν τὴν γραφικὴν παράστασιν τῶν κατὰ Marshall ἀνωτέρω σχέσεων (βλ. σελ. 570).

Μετροῦντες ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τετμημένων τοῦ διαγράμματος 2 τὰς ποσότητας ἀγαθοῦ ἀγορασθέντος παρ' ἑνὸς ἀτόμου καὶ ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν τεταγμένων τὴν τιμὴν αὐτοῦ, ἡ γραμμὴ DD' παριστᾷ τὴν καμπύλην ζητήσεως τοῦ ἀτόμου. Αἱ κατακόρυφοι A_B , EF, PP' κλπ., ἀντιπροσωπεύουν τὰ χρηματικὰ ποσά, τὰ ὁποῖα τὸ ἄτομον θὰ κατέβαλε διὰ τὴν πρώτην, δευτέραν καὶ τρίτην μονάδα τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν αὗται προσεφέροντο κατὰ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν. Ἐὰν ἀκολούθως ὑποθέσωμεν, ὅτι τὰ ποσὰ ταῦτα εἶναι 20, 15 καὶ 10 δραχμαὶ ἀντιστοίχως, τὸ δὲ ἄτομον δύναται νὰ ἀγοράσῃ τρεῖς μονάδας εἰς τὴν τιμὴν ἀνταγωνισμοῦ τῶν 10 δραχμῶν κατὰ μονάδα, πραγματοποιοῦντες πρόσοδον ἐκ 15 δραχμῶν (διότι $20 + 15 + 10 - 30 = 15$). Ἡ ὀλικὴ χρησιμότης τοῦ ποσοῦ τούτου ἀποτελεῖ πρόσοδον τοῦ καταναλωτοῦ, ἀπεικονιζομένην διὰ τοῦ τριγώνου DPP', καὶ ὀριζομένην ὑπὸ τῆς καμπύλης ζητήσεως καὶ τῆς τιμῆς ἀνταγωνισμοῦ PP'.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Marshall γενομένη ἀνάλυσις ὑπόκειται εἰς τὴν αὐτὴν κριτικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκειται καὶ πᾶν ἄλλο θεωρητικὸν σχῆμα στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀπολύτου χρησιμότητος. Τοῦτο διότι καὶ ἡ κατὰ Marshall ἀνάλυσις προϋποθέτει τὴν δυνατότητα μετρήσεως τῆς χρησιμότητος. Ἐπὶ πλέον ἡ ἀνάλυσις αὕτη βασιζέται ἐπὶ τῆς ἐπισφαλοῦς ὑποθέσεως περὶ σταθερᾶς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ χρήματος, ἢ εἰς σύγχρονον ὄρολο-

γίαν, άγνοεί τὸ «είσοδηματικὸν ἀποτέλεσμα» τὸ προερχόμενον ἐκ τῶν μεταβολῶν τῶν τιμῶν. Αἱ ἐν λόγῳ θεμελιώδεις ἀδυναμίες ὠδήγησαν ἀργότερον εἰς τὴν πλήρη ἀναθεώρησιν τῆς θεωρίας περὶ «προσόδου τοῦ καταναλωτοῦ» ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ J. R. Hicks.

Ὁ Leon Walras προσεπάθησε νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου

ὁ περιοριστικῶν προϋποθέσεων ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ὠδήγει τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν ὑπάτην εὐημερίαν. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπλή ἱστορικὴ σύμπτωση, διότι ὁ Walras παρεκινήθη εἰς τὴν μελέτην τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας ἐκ τῆς αἰτίας πεποιθήσεώς του περὶ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἀνταγωνιστικοῦ συστήματος. Πιστεύων ἀκραδάντως, ὅτι ἡ ἀνταγωνιστικὴ κεφαλαιοκρατία ὠδήγει τὴν κοινωνίαν εἰς ὑπερτάτην εὐημερίαν, ἐπωμίσθη τὸ βαρύτερον ἔργον τῆς παρουσίας τῆς ἀπαιτουμένης «ἰσχυρᾶς» ἀποδείξεως τῆς θέσεως ταύτης. «Εἶναι, ἐν τούτοις, σχεδὸν τραγικὸν ὅτι ὁ Walras, ὅστις ἦτο συνήθως τόσο ὀξύνητος καὶ διαυγὴς τὸ πνεῦμα, ἐφαντάσθη ὅτι ἀνεῦρε τὴν ἀδιάσειστον ἀπόδειξιν, ἢ ματαίως ἀνεζήτησε εἰς τὰ συγγράμματα τῶν συγχρόνων του ὑπερασπιστῶν τοῦ

δόγματος τοῦ ἐλευθέρου ἐμπορίου, διατυπῶνων ἀπλῶς ὑπὸ μαθηματικὴν μορφήν αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὁποῖα ἐθεώρει ὡς ἀνεπαρκῆ ὅταν διευποῦντο εἰς κοινὴν γλῶσσαν».

Τὸ κατὰ Walras ἄριστον ἀνεπτύχθη εἰς τὸ κεφάλαιον, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος παρουσίασε τὴν περὶ ἀνταλλαγῆς θεωρίαν του. Ὡς ἤδη ἀνεπτύχθη, τὰ μετέχοντα τῶν ἀνταλλαγῶν ἄτομα ἐπετύγχανον ὑπὸ συνθήκας ἀνταγωνισμοῦ ἰσορροπίαν ὅταν ὁ λόγος τῶν ἀντιστοίχων ὀριακῶν χρησιμοτήτων τῶν ἀνταλλαγέντων ἀγαθῶν ἦτο ἴσος πρὸς τὸν λόγον τῶν τιμῶν. Δεδομένου ὅτι ὑπὸ καθεστῶς ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ, οἱ λόγοι τῶν τιμῶν εἶναι κοινοὶ διὰ ὅλα τὰ ἄτομα, οἱ λόγοι τῶν ἀντιστοίχων ὀριακῶν χρησιμοτήτων τείνουν ὡσαύτως νὰ ἐξισωθοῦν. Ἐκ τούτου, ὁ Walras συνήγαγεν ὅτι ὑπὸ καθεστῶς ἐλευθέρου ἀνταγωνισμοῦ ἐμεγιστοποιεῖτο ἢ συνολικῶς ὑπὸ τῆς κοινωνίας ἀπολαμβανομένη χρησιμότης.

Ἴδου ἡ διατύπωσις τοῦ Walras :

Θεώρημα 6. «*Ἡ εἰς μίαν ἀγορὰν ὑπὸ ἐλεύθερον ἀνταγωνισμόν ἀνταλλαγὴ διαφόρων ἀγαθῶν μεταξὺ ἀλλήλων, εἶναι πράξις διὰ τῆς ὁποίας ἅπαντες οἱ κάτοχοι ἐνὸς ἢ πλειόνων ἢ καὶ ὅλων τῶν ἀνταλλασσομένων ἀγαθῶν δύνανται νὰ ἐπιτύχουν τὴν μεγίστην δυνατὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν των ὑπὸ τοὺς κάτωθι δύο ὅρους: 1) ὅτι ἕκαστος τῶν δύο ἀγαθῶν ἀνταλλάσσεται μὲ τὸ ἕτερον εἰς τὴν αὐτὴν δι' ὅλα τὰ συμμετέχοντα τῆς ἀνταλλαγῆς μέρη ἀναλογίαν, καὶ 2) ὅτι οἱ λόγοι εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ἀγαθὰ ταῦτα ἀνταλλάσσονται δι' ὅλουδῆποτε τρίτου ἀγαθοῦ εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸν λόγον εἰς τὸν ὁποῖον ἀνταλλάσσονται τὰ ἀγαθὰ ταῦτα».*

Ὁ Knut Wicksell, ἀσκήσας διεισδυτικὴν κριτικὴν τῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ Walras, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὕτη ἐμπεριεῖχε μίαν ἀνακολουθίαν. Ἐὰν καὶ ὁ Wicksell ἐδέχετο ὅτι ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ὠδήγει τὸ ἄτομον μεμονωμένως εἰς ὑποκειμενικὸν ἄριστον, δὲν ἐδέχετο ὅτι ταυτοχρόνως ἐπετυγχανέτο καὶ τὸ κοινωνικὸν ἄριστον, λόγῳ τῆς ὑπαρχούσης ἀνισότητος εἰς τὴν κατανομὴν τοῦ εἰσοδήματος καὶ τοῦ πλοῦτου. Οὗτος, ἀντιθέτως, ὑπεστήριξεν ὅτι ἐὰν δύο ἄτομα ἤρχοντο εἰς τὴν ἀγορὰν κατέχοντα ἀνίσους ποσότητας ἀγαθῶν X καὶ Y, ἦτο ἀπίθανον ἢ τελικὴ ἰσορροπία νὰ συνεπῆγετο ἐπίτευξιν τοῦ κοινωνικοῦ ἀρίστου. Ὑποθέσωμεν πρὸς στιγμὴν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἄτομα συνεχίζον τὴν ἀνταλλαγὴν, μέχρι τοῦ σημείου εἰς τὸ ὁποῖον αἱ ὀριακαὶ χρησιμότητες τῶν παρ' αὐτῶν τελικῶς κατεχομένων ἀγαθῶν ἦσαν ἀνάλογοι πρὸς τὰς τιμὰς των καί, ὅτι τὸ πρῶτον ἄτομον κατεῖχε τελικῶς 1.000 μονάδας τοῦ ἀγαθοῦ X καὶ 100 μονάδας τοῦ ἀγαθοῦ Y, τὸ δὲ δεύτερον ἄτομον 100 καὶ 10 μονάδας ἀντιστοίχως. Εἶναι προφανές, ὅτι ἐὰν ἢ παρ' ἀμφοτέρων τῶν ἀτόμων συνολικῶς ἀναλαμβανομένη χρησιμότης ἐμεγιστοποιεῖτο, ἢ χρησιμότης τῆς χιλιοστῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ X διὰ τὸ πρῶτον ἄτομον θὰ ἔδει νὰ ἰσοῦται πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τῆς ἑκατοστῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ X διὰ τὸ δεύτερον ἄτομον, ἢ δὲ ὀριακὴ χρησιμότης τῆς ἑκατοστῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ Y διὰ τὸ πρῶτον ἄτομον θὰ ἦτο ἴση πρὸς τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τῆς δεκάτης μονάδος τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ

διὰ τὸ δεύτερον ἄτομον. Ὁ Wicksell δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῆ τὴν ἄποψιν ταύτην, διότι υἰοθέτησὶς τῆς θὰ συνεπήγετο τὸ ἐπισηφάλες συμπέρασμα ὅτι ἡ χιλιοστὴ μονὰς ἀγαθοῦ τινος θὰ παρείχεν εἰς ἓν ἄτομον χρησιμότητα ἴσην πρὸς τὴν παρεχομένην εἰς ἕτερον ἄτομον ὑπὸ τῆς ἑκατοστῆς μονάδος τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοῦ. Ἐὰν τοῦτο ἦτο ἀληθές, θὰ ἔδει κατ' ἀκολουθίαν, εἴτε νὰ ἀπορριφθῆ τὸ «ἀξίωμα τοῦ Gossen», εἴτε νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ ἄποψις καθ' ἣν οἱ πλούσιοι ἔχουν πολὺ μεγαλυτέραν ἰκανότητα ἀπολάσεως καταναλωτικῶν ἀγαθῶν ἢ οἱ πτωχοί. Ὁ Wicksell, ἀπορρίπτων τὴν παράδοξον ταύτην ἄποψιν, ὑπεστήριξεν ὅτι ἦτο πλεον εὐλογον νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τῆς ἑκατοστῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ X διὰ τὸ δεύτερον ἄτομον ἦτο μεγαλυτέρα ἐκείνης τῆς χιλιοστῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ X διὰ τὸ πρῶτον ἄτομον καὶ ὅτι διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τῆς δεκάτης μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ Y διὰ τὸ δεύτερον ἄτομον ἦτο μεγαλυτέρα ἐκείνης τῆς ἑκατοστῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ Y διὰ τὸ πρῶτον ἄτομον. Ἀκολούθως οὗτος ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ μεταφορὰ μιᾶς ὀριακῆς μονάδος τοῦ ἀγαθοῦ X ἢ Y ἐκ τοῦ πρῶτου εἰς τὸ δεύτερον ἄτομον, θὰ κατέληγεν εἰς ἀπόλαυσιν μεγαλυτέρας συνολικῆς χρησιμότητος ὑπὸ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, διότι ἡ θυσιασθεῖσα χρησιμότης παρὰ τοῦ πρῶτου ἀτόμου θὰ ἦτο κατὰ πολὺ μικροτέρα τῆς ἀποληφθησομένης ὑπὸ τοῦ δευτέρου. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, περαιτέρω ἀνταλλαγὴ, πραγματοποιιομένη εἰς ἄλλας ἀνταγωνιστικὰς τιμὰς, θὰ ὠδήγει εἰς τὴν ἐπίτευξιν μεγαλυτέρας χρησιμότητος, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι αἱ τιμαὶ θὰ πορέμενον αἱ αὐταὶ δι' ὅλους. Ὁ Wicksell περαιτέρω κατέδειξεν, ὅτι ἂν τὸ «ἀξίωμα τοῦ Gossen» ἦτο γενικῶς ἐφαρμόσιμον καὶ ἐὰν δὲν ὑπῆρχον οὐσιαστικαὶ διαφοραὶ εἰς τὰς προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν—ἢ ἄλλως πῶς, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον σημαντικαὶ διαφοραὶ μεταξὺ ἀτομικῶν ἰκανοτήτων ἀπολάσεως τῶν ἀγαθῶν—ἢ ὑπάτη κοινωνικὴ εὐημερία θὰ ἐπετυγχάνετο, οὐχὶ εἰς τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ λόγοι τῶν μεταξὺ ἀτόμων (συμμετεχόντων εἰς τὰς ἀνταλλαγὰς μερῶν) ὀριακῶν χρησιμότητων εἶναι ἴσοι, ἀλλ' ὅταν αὐταὶ αἱ αἰ ὀριακαὶ χρησιμότητες ἰσοῦνται. Ἡ συνθήκη τῶν ἴσων ὀριακῶν χρησιμότητων, συνεπάγεται κατὰ προσέγγισιν κατάστασιν οἰκονομικῆς ἰσότητος τῶν ἀτόμων καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην—καὶ μόνον αὐτὴν—ὁ ἐλεύθερος ἀνταγωνισμὸς ἄγει εἰς ὑπάτην εὐδαιμονίαν ἅπαντα τὰ συμμετέχοντα τῆς ἀνταλλαγῆς ἄτομα.

Οὕτως, ἡ ἰσότης τοῦ εἰσοδήματος τίθεται ὡς προϋπόθεσις τῆς ἐπιτεύξεως τῆς *κοινωνικῆς εὐημερίας*. Τοιοῦτον ὅμως συμπέρασμα δημιουργεῖ βαθείας συνεπέας εἰς τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν, διότι ἅπαξ γενομένης δεκτῆς τῆς ἀρχῆς ταύτης, οἱ κοινωνικοὶ μεταρρυθμισταὶ δύνανται νὰ ἐπικαλοῦνται ταύτην ὡς ἐπιχείρημα εἰς τὰς προσπάθειάς των ἐμβλύνσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος.

Καταλήγομεν οὕτως εἰς τὴν καταπληκτικὴν θέσιν, καθ' ἣν ἡ θεωρία περὶ ὀριακῆς χρησιμότητος καὶ ὑπερτάτης εὐημερίας, ἀντὶ νὰ παρέχῃ τὴν ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν τῶν προβληθέντων πλεονεκτημάτων τοῦ πλήρους καὶ τελείου ἀνταγωνισμοῦ, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς ἐπιχείρημα κατὰ τῆς

άνισου κατανομῆς τοῦ εισοδήματος. Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Wicksell παρέσχεν οὐ μόνον δικαιολογίαν εἰς τὴν κρατικὴν παρέμβασιν πρὸς ἄμβλυσιν τῆς οικονομικῆς ἀνισότητος, ἀλλ' ἐπίσης ἐν μέτρον καταμερισμοῦ τοῦ φορολογικοῦ βάρους μεταξύ τῶν φορέων τοῦ εισοδήματος.

Εἶναι προφανές ὅτι τὸ ἐπιχείρημα περὶ ἰσότητος τοῦ ἰσοδήματος βασιζέται ἐπὶ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐπὶ πλέον ἀξιοματικῆς προτάσεως, ὅτι *ὅλα τὰ ἄτομα ἔχουν τὴν αὐτὴν ἰκανότητα ἀπολαύσεως χρησιμοτήτων*. Ὑποθέσωμεν, ὅμως, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ἀποδεχθῆ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον, πιστεύων ἀντιθέτως ὅτι ὑπάρχουν μεγάλαι ἀνισότητες εἰς τὴν ἰκανότητα ἀπολαύσεως χρησιμοτήτων. Τίθεται τότε τὸ ἐρώτημα ἐὰν δυνάμεθα νὰ αὐξήσωμεν ἔτι πλέον τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν διὰ τῆς ἀνακατανομῆς τοῦ εισοδήματος.

Ὁ οὐδέποτε φειδόμενος προσπαθειῶν Edgeworth ἔδωσε καὶ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τούτου ἀπάντησιν, ἡ ὁποία ἀν καὶ μὴ συνηγοροῦσα ὑπὲρ τῆς ἀπολύτου ἐξισώσεως τῶν εισοδημάτων, συνηγορεῖ ἐν τούτοις ὑπὲρ διανομῆς τοῦ εισοδήματος διαφόρου τῆς ἰσχύουσης. Κατὰ τὸν Edgeworth, ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἐκέκτηντο ἀνίσους ἰκανότητας ἀπολαύσεως χρησιμοτήτων, τὴν ὑπάτην κοινωνικὴν εὐημερίαν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξασφαλίσῃ ἡ ἀκόλουθος κατανομή τοῦ ἔθνικοῦ εισοδήματος. Ἡ πρώτη μονὰς εισοδήματος θὰ ἔδει νὰ διανεμηθῆ εἰς ἴσα μέρη μεταξύ τῶν ἐχόντων τὴν ἀνωτάτην ἰκανότητα ἀπολαύσεως, ἡ δευτέρα μονὰς μεταξύ τῶν ἐχόντων κατὰ δεύτερον λόγον μεγίστην τοιαύτην ἰκανότητα καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, μέχρις ὅτου διανεμηθοῦν ὅλαι αἱ μονάδες εισοδήματος.

Καίτοι τοῦτο δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς κατανομή τοῦ εισοδήματος, γενομένη βάσει ἀντιλήψεων περὶ ἴσης κατανομῆς τούτου, εἶναι ἐν τούτοις ἐνδεικτικὸν τῆς ἀπροθυμίας τοῦ συγγραφέως εἰς τὸ νὰ ταυτίσῃ τὴν ἰσχύουσαν κατανομήν τοῦ εισοδήματος πρὸς τὴν θεωρητικῶς βελτίστην τοιαύτην.

Βεβαίως, τὸ πρόβλημα περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν δύνανται νὰ μετρηθοῦν καὶ συγκριθοῦν αἱ χρησιμότητες, αἱ ἀπολαμβανόμεναι ὑπὸ διαφόρων προσώπων, παραμένει εἰσέτι ἄλυτον.

4. Ἡ ὑπόθεσις περὶ μετρήσεως τῆς χρησιμότητος καὶ ἡ κατ' αὐτῆς ἀσκηθεῖσα κριτικὴ

Οἱ Jevons, Menger, Walras καὶ Marshall συνεφώνησαν ἐπὶ τῆς ἐξαρτήσεως τῶν μέσων, ὀριακῶν καὶ συνολικῶν χρησιμοτήτων ἐνὸς ἀγαθοῦ ἐκ τῆς ποσότητός του καὶ ἐκ τῆς ἐντάσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀναγκῶν τὰς ὁποίας ἱκανοποιεῖ. Ἀντιπαρήλθον ὅμως τὸν τρόπον δι' οὗ τὸ ψυχολογικῆς ὑφῆς τοῦτο μέγεθος θὰ ἠδύνατο νὰ μετρηθῆ. Καίτοι ὁ Menger ἐξέφρασε τὰς ὀριακὰς χρησιμότητας δι' ἀριθμῶν, ἐν τούτοις, ἀντιπαρήλθε τὸ πρόβλημα τῆς μετρήσεως αὐτῶν ἐξ ὀλοκλήρου, ἐνῶ ὁ Walras, χωρὶς νὰ προσφέρῃ ἐπαρκῆ ἐρμηνείαν, ἐξέφρασεν ἀπλῶς τὴν εὐχὴν ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξευρεθῆ μονὰς μετρήσεως τῆς χρησιμότητος. Ὁ Jevons, ὁ μόνος ὅστις φαίνεται ὅτι ἠσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τοῦτο ὑπῆρξε, τελείως ἀσυνεπῆς.

Ὁ Jevons ἰσχυρίσθη, ὅτι αἱ χρησιμότητες δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετρη-

θοῦν καὶ ὅτι εἶναι ἀνεπίκτοι αἱ μεταξύ διαφόρων ἀτόμων συγκρίσεις τῶν χρησιμότητων. Πάντως, εἰς πλείστας ὄσας περιπτώσεις ἐβάσισεν οὗτος τὴν ἀνάλυσίν του ἐπὶ τῆς σιωπηρᾶς ὑποθέσεως τοῦ μετρησίμου τῶν χρησιμοτήτων.

Ὁ Alfred Marshall, καίτοι ἀνεγνώριζεν ὅτι ὑφίστανται διαφοραὶ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰκανότητα ἀπολαύσεως τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, παρέκαμψε τὴν δυσχέρειαν ταύτην δεχόμενος ὅτι εἰς τὴν περίπτωσιν μεγάλου ἀριθμοῦ προσώπων «ἀντισταθμίζονται αἱ μεταξύ των ἰδιομορφίαι, ὁπότε πλέον τὸ χρεῖμα τὸ καταβαλλόμενον ὑπὸ ἀτόμων ἔχόντων ἴσον εἰσόδημα, πρὸς ἀπόκτησιν ὀφέλους τινὸς ἢ ἀποφυγὴν ζημίας τινός, ἀποτελεῖ καλὴν μονάδα μετρήσεως τοῦ ὀφέλους ἢ τῆς ζημίας ταύτης».

Εἰς τὸν Irving Fisher ὀφείλεται ἡ πρώτη λεπτομερὴς ἐξέτασις τῆς δυνατότητος μετρήσεως τῆς συναρτήσεως τῆς χρησιμότητος. Βασιζόμενος οὗτος ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι αἱ ἐκ τῆς κατοχῆς διαφόρων ἀγαθῶν προερχόμενα χρησιμότητες εἶναι ἀνεξάρτητοι μεταξύ των, ἀνέπτυξε τὴν ἀκόλουθον μέθodon μετρήσεως τούτων. Λαβὼν αὐθαίρετον ποσότητα ἑνὸς ἀγαθοῦ, π.χ. δέκα μονάδας μήλων, ὠνόμασε τὴν ὀριακὴν χρησιμότητα τοῦ δεκάτου μήλου «μονάδα μετρήσεως τῆς χρησιμότητος». Χρησιμοποιῶν ἐν συνεχείᾳ τὴν ὀριακὴν ταύτην χρησιμότητα ὡς μονάδα, κατεσκεύασε τοὺς πίνακας τῶν ὀριακῶν χρησιμότητων δι' ἕτερα ἀγαθὰ, ὡς μπανάνας, κεράσια, δαμάσκηνα κλπ. Πράττων οὕτως, ὑπέθεσε πρῶτον ὅτι ἕν ἄτομον δὲν διαθέτει μπανάνας καὶ ὅτι τοῦ δίδονται διάφοροι ποσότητες τοῦ ἀγαθοῦ τούτου, τοῦ ζητεῖται δὲ συγχρόνως νὰ καθορίσῃ ὁποῖα ἐκ τούτων τοῦ παρέχει ἰκανοποίησιν ἴσην πρὸς τὴν τοῦ δεκάτου μήλου. Ὑποθέτοντες ὅτι ἡ ἀπάντησίς του εἶναι «δύο μπανάνες», δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ ποῖα πρόσθετος ποσότης μπανανῶν θὰ παράσχη ἰκανοποίησιν ἴσην πρὸς τὸ δεκάτον μήλον. Δεδομένου ὅτι ἤδη ἡ ἐπιθυμία τοῦ ὑποθετικοῦ τούτου ἀτόμου πρὸς κατανάλωσιν μπανανῶν ἔχει ἕν τινι μέτρῳ ἰκανοποιηθῆ, πιθανῶς νὰ ζητήσῃ μεγαλυτέραν ποσότητα ἐκ τούτων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐξισώσῃ τὴν χρησιμότητά της πρὸς τὴν τοῦ δεκάτου μήλου. Ἡ ἀπάντησίς του ἀκολουθῶς δυνατὸν νὰ εἶναι «τρῆς μπανάνες». Αἱ δύο αὗται ἀπαντήσεις καταχωροῦνται εἰς οἰκίον πίνακα, τὸ δὲ πείραμα ἐπαναλαμβάνεται ἕως ὅτου καταστρωθῇ ὁλόκληρος ἡ συνάρτησις τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος διὰ τὰς μπανάνας.

Παρόμοια πειράματα δύναται νὰ γίνουσι ὅσον ἀφορᾷ τὰ κεράσια ἢ τὰ δαμάσκηνα, μὲ τὴν χρησιμοποίησιν πάντοτε τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ δεκάτου μήλου ὡς μονάδος μετρήσεως τῆς χρησιμότητος. Ὁ τρόπος οὗτος ἐνεργείας ἰσχύει, ἐφ' ὅσον ἡ ὀριακὴ χρησιμότης τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἐξαρτᾶται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος τῶν μήλων καὶ μόνον. Ἐν δὲ συμβαίῃ τοῦτο, ἀνακύπτουσι πλείσται ὄσαι δυσχέρειαι. Ἡτοι, ἐὰν ἐπιλεγῆ ἕτερα αὐθαίρετος μονὰς μετρήσεως, αἱ ποσότητες τῶν μπανανῶν, τῶν ὀπίων αἱ χρησιμότητες ἰσοῦνται πρὸς τὴν χρησιμότητα τῆς νέας μονάδος μετρήσεως, δύναται βεβαίως νὰ ὑπολογισθοῦν, ἀλλ' αἱ νέαι αὗται ὀριακαὶ χρησιμότητες δύναται νὰ μὴ ἰσοῦνται πρὸς τὰς πρότερον ὑπολογισθείσας, καθιστῶσαι

οὕτως ἀδυνάτους τὰς συνεπιεῖς πρὸς ἀλλήλας μετρήσεις. Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ μέθοδος τοῦ Fisher εἶναι ἔγκυρος μόνον ἔὰν αἱ παραχθεῖσαι ἐκ διαφόρων ἀγαθῶν χρησιμότητες εἶναι ἀθροισμοί.

Ὁ μέγας Σουηδὸς οἰκονομολόγος Gustav Cassel ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δριμυτέρων κριτικῶν τῆς «θεωρίας περὶ χρησιμότητας». Ἡ ἐπιθεσίς του κατηυθύνθη, τόσον κατὰ τῆς γενικευμένης ὑποθέσεως τῶν ἀπολύτων χρησιμοτήτων, ὅσον καὶ κατὰ τῆς ἰδιαιτέρας ὑποθέσεως τοῦ Marshall περὶ σταθερᾶς ὀριακῆς χρησιμότητος τοῦ χρήματος. Ὁ Cassel ἐπανειλημμένως ἐτόνισεν, ὅτι οὐδεμία μονὰς χρησιμότητος ἦτο ἐνδεδειγμένη διὰ τὴν μέτρησιν ψυχολογικῶν ἰδιοτήτων, ἐπιμένων ὅτι αἱ καμπύλαι ζητήσεως δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν βάσει ἐμπειρικῶν δεδομένων, ἄνευ οὐδεμιᾶς συσχετίσεως τῶν πρὸς ψυχολογικὰ φαινόμενα. Ἐπέστησε περαιτέρω τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ὀριακῆς χρησιμότητος προϋπέθετεν ἀπειροστικὴν διαιρετότητα τῶν ἀγαθῶν καὶ ὅτι συχνάκις ὠδήγει εἰς ἄνευ ἔννοιας, μεταξὺ προσώπων, συγκρίσεις χρησιμοτήτων. Τούτου ἕνεκεν, ἡ ἐπιθεσίς του ἐστράφη πρωτίστως κατὰ τοῦ πρώτου καὶ τρίτου ἀξιώματος τῆς ἀπολύτου χρησιμότητος. Ἡ κριτικὴ τοῦ Cassel περιεῖχεν ἐπὶ πλέον ἐν θετικῶν στοιχείων, ἀναφερόμενον εἰς τὴν δυνατότητα κατασκευῆς ἐμπειρικῶν καμπυλῶν ζητήσεως ἄνευ χρησιμοποίησεως τῆς ἔννοιας τῆς χρησιμότητος. Αἱ ἀπόψεις τοῦ Cassel ὑπεστηρίχθησαν καὶ παρὰ τοῦ Enrico Barone, ὅστις (ἐν τῷ γνωστῷ ἄρθρῳ του «The Ministry of Production in the Collectivist state») ἐτόνισεν ὅτι «δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθοῦν αἱ ἔννοιαι τῆς χρησιμότητος, τοῦ τελικοῦ βαθμοῦ χρησιμότητος, καὶ τὰ παρόμοια, διὰ τὴν κατασκευὴν καμπυλῶν ζητήσεως» καὶ ὅτι «ἐγκαταλείποντες τὸν τρόπον τοῦτον ἐνεργείας, ἀπαλλασσόμεθα πάσης μεταφυσικῆς ἢ λεπτολόγου ἀντιλήψεως τῆς χρησιμότητος καὶ τῶν συναρτήσεων ἀδιαφορίας καὶ βασιζόμεθα πλέον ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς αὐθεντικότητος τῶν γεγονότων».

Οἱ ἀσκήσαντες τὴν κριτικὴν ταύτην Οἰκονομολόγοι, δὲν ἀνέπτυξαν ὑποκατάστατον θεωρίαν, ἐπιτυχόντες ἐν τούτοις διὰ τῶν ἐπιθέσεών των τὴν ἀπόρριψιν τῆς θεωρίας περὶ ἀπολύτου χρησιμότητος. Σημειωτέον πάντως, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη ἀντικατεστάθη ὑπὸ τῆς θεωρίας περὶ τακτικῆς χρησιμότητος τοῦ νεοκλασσικοῦ ἐπίσης Vilfredo Pareto.